

Byla C-229/19**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2019 m. kovo 14 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Gerechtshof te Amsterdam (Nyderlandai)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. kovo 5 d.

Apeliantė:

Dexia Nederland BV

Kita apeliacinio proceso šalis:

XXX

Pagrindinės bylos dalykas

Pagrindinė byla susijusi su dviem vadinamosiomis „akcijų lizingo sutartimis“ (toliau ir – lizingo sutartys), sudarytomis tarp vartotojos XXX ir banko, *Dexia Nederland BV* (toliau – *Dexia*) pirmtako. Ginčas vyksta dėl to, kokios sumos *Dexia* turi teisę reikalauti lizingo sutartims pasibaigus prieš terminą. Konkrečiai nesutariama dėl to, ar *Dexia*, remdamasi Specialiosiomis lizingo sutarties sąlygomis, be skolos likučio, taip pat gali reikalauti ir delspinigių, kurie skaičiuojami pagal šiose Specialiosiose sąlygose numatytą fiksuotą procentinį tarifą.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Šis remiantis SESV 267 straipsniu teikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais pripažinimu netaikytinomis. Visų pirma kyla klausimas, kokiais kriterijais reikia remtis atliekant patikrinimą pagal 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvą 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13).

Prejudicinis klausimas

Ar Direktyvą 93/13 reikia aiškinti taip, kad, laikantis šioje direktyvoje numatytų kriterijų, sutarties sąlyga laikytina nesąžininga jau tada, kai šioje sąlygoje, vertinant pagal visas sutarties sudarymo aplinkybes, slypi nuo sutarties galiojimo metu išryškėsiančių aplinkybių priklausančio ryškaus neatitikimo galimybė, visų pirma todėl, kad šia sąlyga iš anksto nustatomas tam tikras procentinis likusios lizingo sumos tarifas galimam pelnui, kuris veiklos vykdytojui atsiranda sutarčiai pasibaigus anksčiau termino, taip nukrypstant nuo taikytinų nacionalinės teisės normų, pagal kurias šis pelnas ne nustatomas iš anksto, o turi būti apskaičiuojamas atsižvelgiant į aplinkybes sutarties pasibaigimo momentu, visų pirma į palūkanų normos, už kurią likusiu galiojimo laikotarpiu gali būti investuojama prieš terminą gauta suma, dydį?

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

Direktyvos 93/13 3 ir 4 straipsniai

Nurodomi nacionalinės teisės aktai

Burgerlijk Wetboek (Civilinis kodeksas, toliau – BW) 6:265, 6:271 ir 6:277 straipsniai bei ankstesnės redakcijos BW 7A:1576e straipsnis

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

Pagrindinė byla susijusi su vadinamosiomis „akcijų lizingo sutartimis“, kurias gausiai siūlė Nyderlandų bankai dešimtojo dešimtmečio pabaigoje. Tokiomis lizingo sutartimis vartotojai susitardavo su banku dėl paskolos, kurios sumą bankas vėliau panaudodavo pirkti vertybiniais popieriais vartotojo vardu. Sutarties tikslas – besibaigiant sutarties galiojimui akcijas parduoti ir iš gauto pelno gražinti paskolą. Paskui, priklausomai nuo akcijų kurso, vartotojui lieka arba pelnas, arba skolos likutis.

1999 m. XXX sudarė dvi tokias sutartis su *Dexia* pirmtaku. Pagal šias konkrečias lizingo sutartis paskola, išskyrus pirmąją nedidelę įmoką, nebuvo gražinama. Tačiau kas mėnesį buvo mokamos palūkanos. Tiesa, nagrinėjamu atveju XXX mokėjimo įsipareigojimų nesilaikė, ir *Dexia*, prieš tai pareikalavusi iš XXX padengti pradelstus įsiskolinimus, 2005 m. birželio 6 d. nutraukė lizingo sutartis prieš terminą. Ji pareikalavo iš XXX pagal kiekvieną sutartį sumokėti po 14 457,35 EUR.

Pirmojoje instancijoje XXX prašė pripažinti, kad lizingo sutartys buvo negaliojančios, alternatyviai, kad jos yra laikytinos nutrauktomis, arba pripažinti, kad *Dexia* jos atžvilgiu veikė neteisėtai. XXX reikalauja iš *Dexia* gražinti jai pagal lizingo sutartis sumokėtas sumas, jei taikoma, kaip žalos atlyginimą su

palūkanomis. *Dexia* pareiškė priešieškinį, reikalaujama priteisti iš XXX grąžinti likusią skolą.

2008 m. lapkričio 19 d. sprendimu apylinkės teismo teisėjas priteisė iš *Dexia* sumokėti XXX 2507,69 EUR dydžio žalos atlyginimą ir įstatyme numatytas palūkanas už kiekvieną lizingo sutartį. *Dexia* priešieškinį jis atmetė. 2008 m. gruodžio 15 d. *Dexia* šį sprendimą apskundė apeliacine tvarka, prašydama atmesti XXX ieškinį ir patenkinti jos reikalavimą. XXX savo ruožtu reikalauja didesnio žalos atlyginimo.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 1 Rengdama galutinio finansinio atsiskaitymo pagal abi lizingo sutartis dokumentus, *Dexia* taikė lizingo sutartims taikytinų „Akcijų lizingo specialiųjų sąlygų“ (toliau – Specialiosios sąlygos) 6 ir 15 straipsnius. Specialiųjų sąlygų 6 straipsnyje *Dexia* suteikiama teisė nutraukti lizingo sutartį prieš terminą, jei lizingo gavėjas nemoka įmokų nustatyta tvarka. Nutraukus sutartį tokiu būdu, nedelsiant tampa mokėtina visa likusi nesumokėta lizingo sumos dalis, kurią sudaro pagrindinė skola ir likusios mėnesinės palūkanos. Likusi nesumokėta lizingo sumos dalis pagal Specialiųjų sąlygų 15 straipsnį, remiantis ankstesnės redakcijos BW 7A:1576e straipsnio 2 dalimi, sumažinama nuo šios sumos atskaitant 5 % už vienus metus. Šie atskaitymai atliekami už laikotarpį, kuris atitinka likusį lizingo sutarties galiojimo laikotarpį.
- 2 *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas, toliau – *Hoge Raad*) savo 2017 m. balandžio 21 d. sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą (ECLI:NL:HR:2017:773) priėjo prie išvados, kad Specialiųjų sąlygų 6 straipsnis yra laikytinas nesąžininga sąlyga, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 93/13. Darydamas šią išvadą, jis atsižvelgė į tai, kad pelnas, kuris *Dexia* atsiranda dėl to, kad pasibaigus lizingo sutarčiai jai atitenka lizingo sumos likutis, nustatomas iš anksto, numatant 5 % atskaitymą per metus. *Hoge Raad* nusprendė, kad taip *Dexia* gauna neproporcingai didelį žalos atlyginimą. Teismo manymu, *Dexia* pelnas, priklausomai nuo palūkanų dydžio ir momento, kada sutartis baigiasi arba nutraukiama, gali būti labai didelis. 5 % metinis atskaitymas *Dexia* pelną kompensuoja tik nedidele dalimi. Jei šis pelnas yra didesnis nei suma, atitinkanti šį procentinį tarifą, skirtumas nėra atskaitomas iš *Dexia* gaunamo atlygio. Vertinimo, kad sąlyga yra nesąžininga, nekeičia ir tai, kad sutarties nutraukimo atveju *Dexia* gaunamas pelnas, priklausomai nuo konkretaus atvejo aplinkybių, gali būti ir labai menkas arba apskritai nulinis. Teismo manymu, atliekant vertinimą reikia remtis sąlygos padariniais vartotojui bei tuo, kokį neigiamą poveikį jo teisinei padėčiai sąlyga sukelia sutarties sudarymo momentu.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 3 *Hoge Raad* suformuluotos pagrindinės prielaidos gali reikšti, kad susijusius Specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsnius teismas privalo laikyti nesąžiningais ir

pripažinti juos negaliojančiais, net jei juos taikant vartotojas ir nepatiria neigiamų padarinių. Nuostatų pripažinimo negaliojančiomis padariniai, *Hoge Raad* manymu, yra reglamentuoti papildančiuose nacionalinės teisės aktuose. Papildančių nacionalinės teisės aktų taikymas reikštų, kad *Dexia* pagal BW 6:265 straipsnį turėtų galimybę nutraukti lizingo sutartis, jei pirkėjas nemokėtų įmokų nustatyta tvarka. Pagal BW 6:271 ir 6:277 straipsnius šis nutraukimas reikštų, kad *Dexia*, atskaičiusi iš akcijų gautą pelną, turėtų teisę į pagrindinę skolą ir į dar nesumokėtų palūkanų sumos dydžio žalos atlyginimą. Remdamasis BW 6:277 straipsniu, teismas, apskaičiuodamas dėl sutarties nutraukimo *Dexia* patirtą žalą, gali atlikti atskaitymą siekdamas kompensuoti pelną, kurį nutraukimo momentu *Dexia* buvo gavusi iš palūkanų. Jei palūkanų norma maža, atskaitymas gali būti mažesnis nei metiniai 5 %, kurie pagal Specialiųjų sąlygų 15 straipsnį likusiu galiojimo laikotarpiu gali būti taikomi dar negrąžintai lizingo sumai. Todėl Specialiųjų sąlygų pripažinimas negaliojančiomis tokiu atveju būtų vartotojo nenaudai.

- 4 *Gerechtshof* (apeliacinis teismas) Specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsnius, taikomus kartu, supranta taip, kad sutartyje jais reglamentuojama, į kokias sumas *Dexia* turi teisę lizingo sutarties pasibaigimo prieš terminą atveju. Šios susijusios sąlygos turi būti vertinamos atsižvelgiant į visas sutarties sudarymo aplinkybes, kaip numatyta Direktyvoje 93/13 (Direktyvos 93/13 4 straipsnis). Norint nustatyti, ar sąlyga vartotojo nenaudai lemia „ryškų“ šalių teisių ir pareigų pagal sutartį „neatitikimą“, visų pirma gali būti svarbu atsižvelgti į taikytinas nacionalinės teisės taisykles, jei šalys šiuo klausimu tarpusavyje nesusitarė. Atlikdamas tokią lyginamąją analizę, nacionalinis teismas gali įvertinti, ar ir, jei reikia, kiek vartotojas dėl sutarties atsiduria nepalankesnėje teisinėje padėtyje, palyginti su numatyta galiojančioje nacionalinėje teisėje (2013 m. kovo 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aziz*, ECLI:EU:C:2013:164, 68 punktas).
- 5 Specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsniuose nustatydamas, kad *Dexia* atsirandantis pelnas iš palūkanų yra suma, atitinkanti 5 % nesumokėtos pagrindinės skolos ir nesumokėtų palūkanų likučio per metus, *Dexia* nukrypo nuo nacionalinės teisės (BW 6:277 straipsnis); pagal nacionalinę teisę pelnas iš palūkanų, į kurį reikia atsižvelgti apskaičiuojant žalos atlyginimą, nėra nustatomas iš anksto numatant tam tikrą procentinį likusios lizingo sumos tarifą. Nustačius, kad pelnas sieks 5 % likusios lizingo sumos, sąlygose gali slypėti ryškus neatitikimas, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnį, kuris pasireiškia priklausomai nuo po sutarties sudarymo įvykstančių įvykių, visų pirma nuo reikšmingos palūkanų normos sutarties nutraukimo momentu. Tačiau vien galimybės, kad sąlyga turi įtakos vartotojo teisei padėčiai, jei sutarties galiojimo metu pasireiškia tam tikros aplinkybės, visų pirma susijusios su palūkanų norma, paprastai nepakanka norint prieiti prie išvados, kad tai yra nesąžininga sąlyga.
- 6 *Gerechtshof* įsitikinęs, kad atliekant patikrinimą pagal Direktyvos 93/13 kriterijus reikia remtis tuo, jog akcijų lizingo sutartis yra ilgalaikiai skoliniai santykiai. Atsižvelgiant į tai, *Gerechtshof* nuomone, tikrinant Specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsnių suderinamumą su Direktyvos 93/13 kriterijais, palūkanų norma

sutarties sudarymo momentu neturi lemiamos reikšmės. Reikia patikrinti, ar, atsižvelgiant į visas sutarties sudarymo metu jau išaiškėjusias aplinkybes, galimo *Dexia* pelno nustatymas yra nesąžiningas. Reikia atsakyti į klausimą, ar galima preziumuoti, kad vidutinis pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas atskirų derybų metu sutiktų su tuo, kad sutarties pasibaigimo prieš terminą dėl netinkamo įmokų mokėjimo atveju *Dexia* pelnas, nukrypstant nuo įstatymo nuostatų, būtų nustatytas remiantis Specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsniais. Atsakant į šį klausimą, būtina atsižvelgti į veiklos vykdytojo patirtį ir žinias, kiek tai susiję su palūkanų normos galimu svyravimu, bei į tai, kad taikant BW 6:277 straipsnio nuostatas pelnas, kuris yra atskaitomas apskaičiuojant žalos atlyginimo dydį, nėra nustatomas (žr. 2013 m. kovo 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Aziz*, ECLI:EU:C:2013:164, 68 ir 69 punktus; 2017 m. rugsėjo 20 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Andriciuc*, ECLI:EU:C:2017:703, 57 ir 58 punktus).

- 7 Iš 2018 m. rugpjūčio 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Banco Santander* (ECLI:EU:C:2018:643) išplaukia, kad nacionalinė jurisprudencija, pagal kurią vertinant sąlygų nesąžiningumą ir nustatant nesąžiningumo padarinius reikia remtis tam tikrais kriterijais, yra suderinama su Direktyva 93/13. Teisingumo Teismas šiuo klausimu yra paaiškinęs, kad tokia jurisprudencija dera su Direktyvos 93/13 tikslu – apsaugoti vartotojus. Pirma minėtas *Hoge Raad* sprendimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą skiriasi nuo šios jurisprudencijos, nes jame nesuformuluota jokių kriterijų, pagal kuriuos žemesnės instancijos teismai turėtų vertinti sutarčių sąlygų nesąžiningumą. Veikiau šis sprendimas reiškia, kad Specialiųjų sąlygų 6 straipsnį žemesniosios instancijos teismai visada turėtų laikyti nesąžiningu vien todėl, kad ši sąlyga gali turėti neigiamų padarinių vartotojui, jei sutarties galiojimo laikotarpiu susiklosto tam tikros aplinkybės.
- 8 Specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsniai yra įtraukti į daugelį *Dexia* sudarytų akcijų lizingo sutarčių. *Gerechthof* ir kiti Nyderlandų teismai nagrinėja daug bylų, susijusių su įvairiais šias sąlygas apimančiais akcijų lizingo produktais, įvairiais galiojimo laikotarpiais ir skirtingais jų pasibaigimo momentais. Atsižvelgdamas į abejones, kokiais kriterijais reikia remtis atliekant patikrinimą pagal Direktyvą 93/13 (klausimas, kuris bus svarbus daugelyje panašių bylų), *Gerechthof* pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl pirma suformuluoto klausimo.